

Werkgroep roofvogels en uilen

Resultaten 2008 en een terugblik op de afgelopen jaren

Toen ik de gegevens van het broedseizoen 2008 in de grafieken en tabellen verwerkte, realiseerde ik mij dat wij in het jubileumjaar 2007 van de vereniging het twintig jarig bestaan van de werkgroep roofvogels opopgemerkt voorbij hebben laten gaan.

In het verslag van de eerste vergadering van de werkgroep op 17 november 1987 in de schuur van Staatsbosbeheer wordt melding gemaakt van de noodzaak tot het oprichten van een werkgroep roofvogels. Want, zo lees ik; "Vroeger werkten mensen langs elkaar heen, waardoor sommige nestkasten tweemaal gecontroleerd werden." Op zich geen probleem zou je denken, want twee keer is beter dan helemaal niet! Maar, er ontstaat wel een probleem als "Jacob Mussche drie keer naar de Postweg moet om vogels te ringen terwijl dit in één keer had gekund", zo lees ik verder in het verslag. En het probleem wordt nog groter als blijkt dat bepaalde kasten al meer dan 15 jaar niet gecontroleerd zijn of het is onduidelijk of bepaalde kasten wel of niet gecontroleerd worden.

Kortom, alle redenen om de zaak meer te coördineren.

Dat ook voor 1987 activiteiten op het gebied van roofvogelinventarisatie werden uitgevoerd blijkt naast het voorgaande ook uit de aantallen nestkasten. Al voor dat jaar hingen er al meer dan 50 nestkasten voor torenvalken.

Sinds de oprichting is het werkgebied van de vereniging opgedeeld in deelgebieden. Binnen zo'n deelgebied worden jaarlijks de roofvogels door één of twee personen geïventariseerd. Er is in die afgelopen jaren ongelooflijk veel veldwerk uitgevoerd. Zonder vrijwilligers, maar dat geldt natuurlijk voor de hele vereniging, zijn we nergens. Daarom nogmaals dank aan al die vrijwilligers voor de vele uren werk! Voor dit vele werk krijgen de vrijwilligers het best denkbare cadeau, namelijk het heerlijk buiten zijn in de vrije natuur. Daar kan geen boekenbon of ander cadeau tegen op.

In de afgelopen jaar hebben wij een aardig beeld gekregen van de ontwikkelingen in de populaties van met name de Torenvalk, Kerkuil en Steenuil in ons onderzoeksgebied. Hiervan kunnen we mooie resultaten laten zien. Van soorten als Buizerd, Havik en Sperwer zijn veel waardevolle gegevens verzameld, maar een echt goed beeld van de aantalontwikkelingen en spreiding in ons gebied hebben wij niet. De belangrijkste oorzaak is toch wel de factor tijd en menskracht. Opgehangen nestkasten zijn eenvoudiger te controleren en kost minder tijd en menskracht dan het opsporen van nesten van Buizerd, Havik en Sperwer. Hierbij doen wij dan ook een oproep aan de jeugd om ons zich bij onze werkgroep aan te sluiten. Inmiddels hebben een paar jongeren dat ook gedaan. Voor de continuïteit van het inventarisatiewerk is het nodig dat meer jongeren dat ook doen.

In het vastleggen van de gegevens zijn ook wij met de tijd mee gegaan. Jacob heeft bijvoorbeeld jarenlang heel nauwkeurig met spelden op wandkaarten de verspreiding van de nestkasten weergegeven. Inmiddels kunnen we met behulp van ArcView prachtige spreidingskaarten maken en weer snel wijzigen. Zegeningen van de techniek noemen we dat dan. Uit respect voor het vele werk van Jacob heb ik de vier wandkaarten nog keurig bewaard.

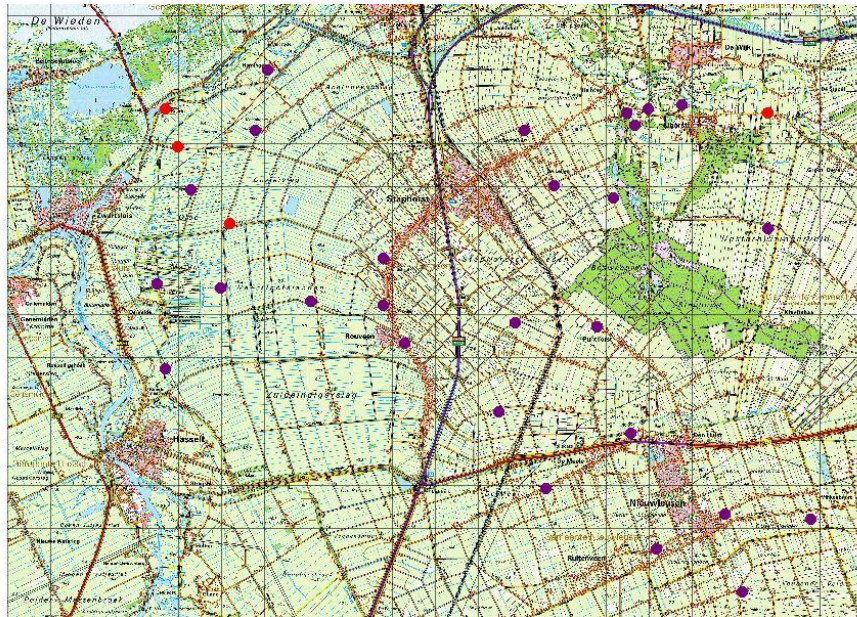
Uiteraard zijn onze gegevens in de eerste plaats voor onze vereniging. Maar wij zouden onszelf tekort doen en de gegevens onvoldoende benutten wanneer wij de gegevens niet zouden doorspelen aan het SOVON, STONE (Steenuilen Onderzoek Nederland) en de Werkgroep Kerkuilen (landelijk en voor West Overijssel). Ieder jaar leveren wij onze gegevens aan deze instanties aan, zodat wij hiermee een bijdrage leveren aan het landelijk onderzoek naar deze soorten.

Hierna bespreken we kort van een drietal soorten (Kerkuil, Steenuil en Torenvalk) de resultaten van 2008 en blikken we daar waar nodig terug op de afgelopen 20 jaar. In een volgende uitgave van de Scharrelaar berichten we over de resultaten van de andere soorten.

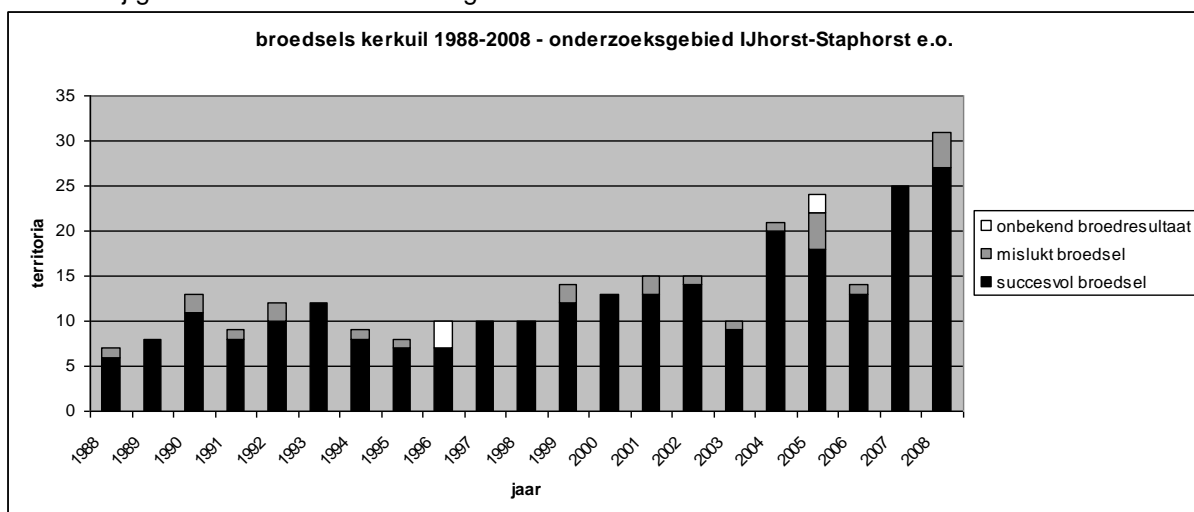
Kerkuil

De Kerkuil komt verspreid in ons gebied voor (zie figuur 1). De soort is zoals bekend nauw verbonden met het voorkomen van gebouwen. De meeste kerkuilen broeden al niet meer in kerken, maar veel vaker in boerderijen en schuren. De Engelse benaming van Barnowl (schuuruil) benadert dan ook meer de werkelijk dan onze benaming van deze soort. Bedroeg het aantal nestkasten voor deze soort in 1987 nog 15, inmiddels hangen in ons onderzoeksgebied 78 nestkasten voor deze soort. In 2008 zijn 27 succesvolle broedsels van deze soort vastgesteld. Daarnaast was er sprake van vier mislukte broedsels (zie figuur 2).

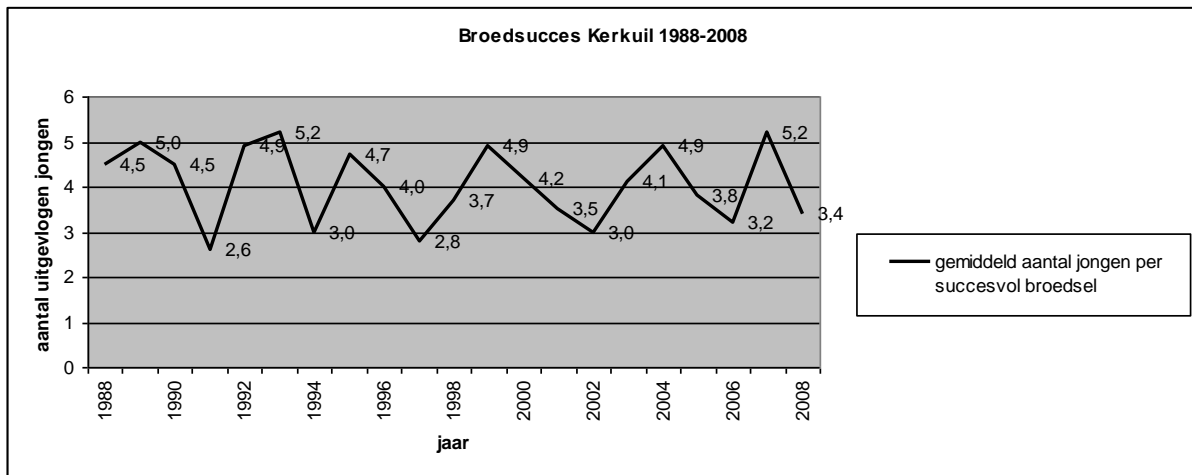
Figuur 1 Overzicht van broedgevallen van de Kerkuil in 2008

We spreken van een succesvol broedsel als er tenminste 1 jong uitvliegt. Het gemiddeld aantal uitgevlogen jongen per succesvol broedsel bedraagt 3,4. Dat is aanmerkelijk lager dan in 2007. Toen bedroeg het gemiddeld aantal uitgevlogen jongen 5,2. Het jaar 2007 was dan ook een echt piekjaar. In dat jaar was er sprake van 7 succesvolle broedsel en zelfs van een succesvol 3^e broedsel. In 2008 hebben wij geen tweede broedsel waargenomen.

Figuur 2 Broedsels van de Kerkuil 1988-2008

De piek- en daljaren bij de Kerkuil zijn goed te zien in figuur 3. Na een piekjaar volgen meestal twee jaren met een gering broedsucces.

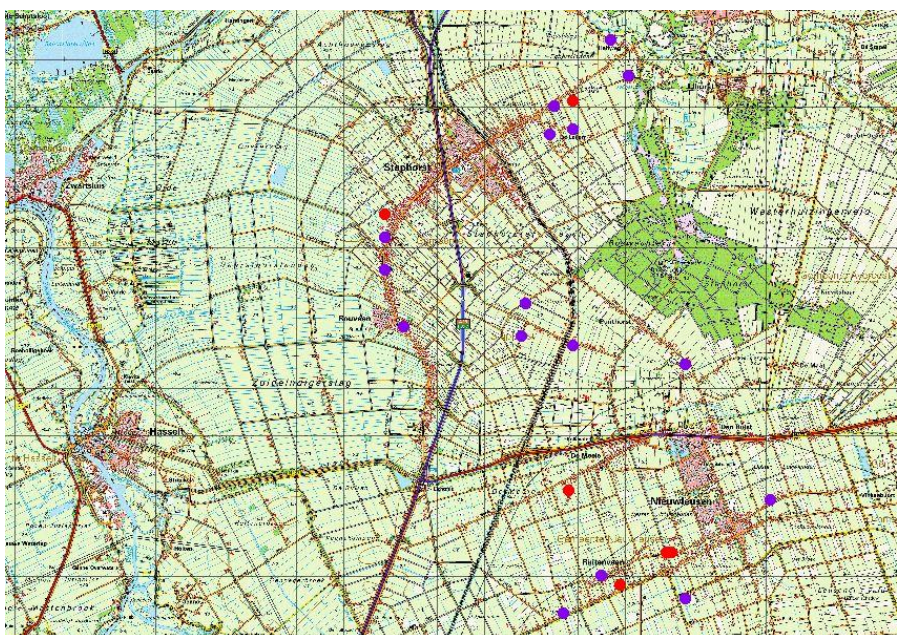
Figuur 3 Broedsucces van de Kerkuil 1988-2008.

Steenuil

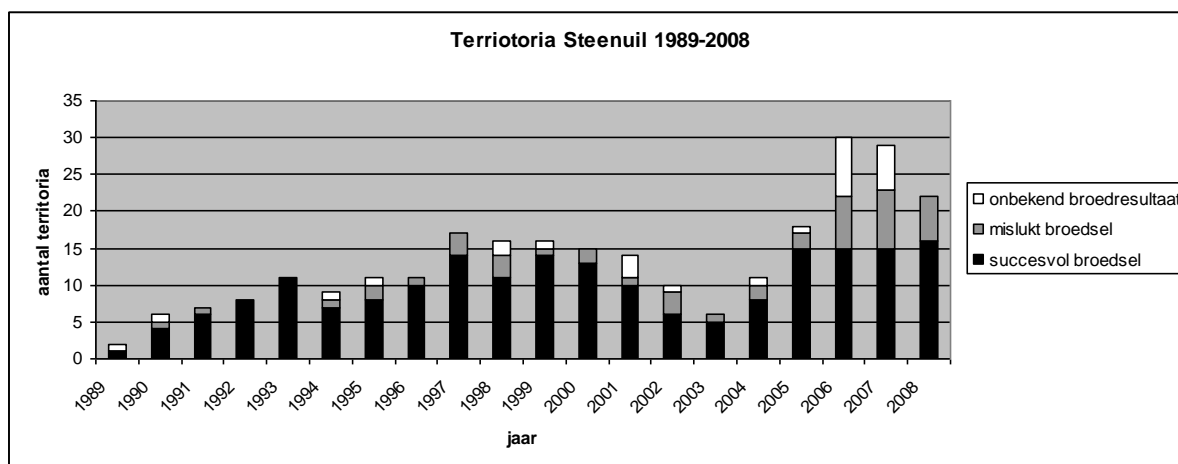
De Steenuil komt voor in kleinschalige gebieden met boomgaarden, knotwilgen, houtsingels en hagen. De soort is ook succesvol in hoeken en gaten van oude schuurtjes. Hoe gek het misschien ook klinkt, maar op de meest rommelige erven, met hier een bos takken en daar een houtstapel, voelt de Steenuil zich op z'n best thuis. Onze opruiming- en vernieuwingsdrift zorgt voor verlies van geschikte broedbiotopen voor de Steenuil. De soort gaat in Nederland achteruit en staat al jaren op de Rode Lijst van bedreigde vogelsoorten. Toch komt de Steenuil relatief gezien nog in een redelijk aantal voor in ons onderzoeksgebied. De Steenuil is bij ons vooral te vinden in het kleinschalige landschap rond De Leijen in Staphorst, de lintbebouwing langs de Oude Rijksweg en in de omgeving van het Ruitenveen, Westerveen en Oosterveen in Nieuwleusen (zie figuur 4). In die omgeving hangen dan ook de meeste nestkasten (7 in 1988 en in 2008 maar liefst 100).

In twee gebieden (De Leijen en Nieuwleusen) doen we in het kader van Landelijk Soortenonderzoek Broedvogels (LSB) al enige jaren voor SOVON onderzoek naar het voorkomen van deze soort. Naast controle van nestkasten inventariseren we deze soort ook met behulp van het nabootsen van de territoriumroep van het mannetje.

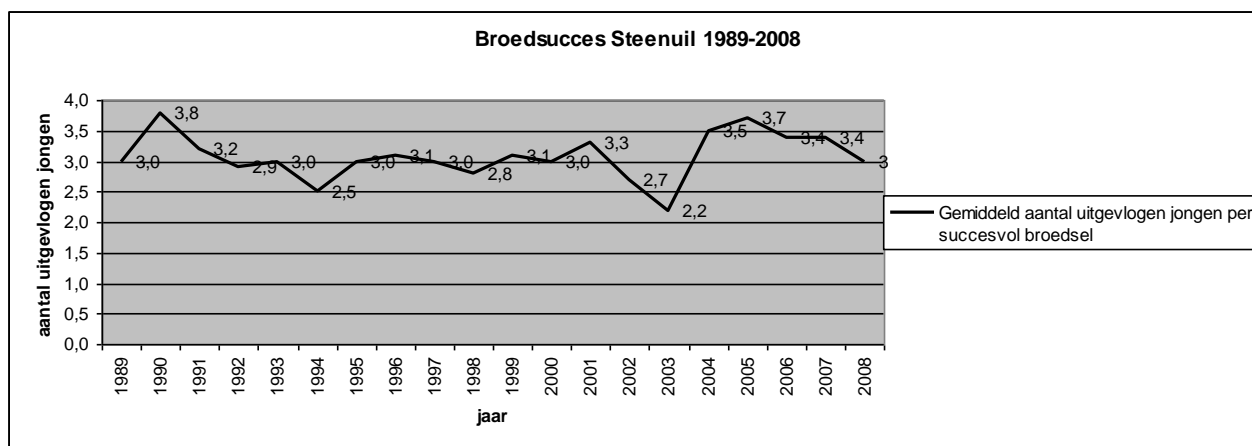
Figuur 4
Overzicht van
broedgevallen van de
Steenuil in 2008

In 2008 werden van de Steenuil 22 broedsels vastgesteld. Hiervan waren 16 broedsels succesvol en mislukten 6 broedsels (zie figuur 5).

Figuur 5 Broedsels van de Steenuil 1988-2008

Eén Steenuil bracht met succes jongen groot in een in 2008 opgehangen kast voor een Kerkuil. Van twee mislukte broedsels werd de oorzaak van mislukken vastgesteld. Bij een broedgeval (4 eieren) in Rouveen werd vastgesteld dat de boom waarin de nestkast hing omgezaagd was. Uiteraard is van deze ondoordachte zaagactie melding gemaakt. In een ander geval werd vastgesteld dat twee jonge steenuilen dood onder de nestkast lagen, terwijl op de nestkast zelf krabsporen zichtbaar waren. Waarschijnlijk was hier sprake van predatie door bijvoorbeeld een marter. Het gemiddeld aantal uitgevlogen jongen per succesvol broedsel bedroeg 3, hetgeen aardig overeenkomt met het langjarig gemiddelde van 3,1 (zie figuur 6).

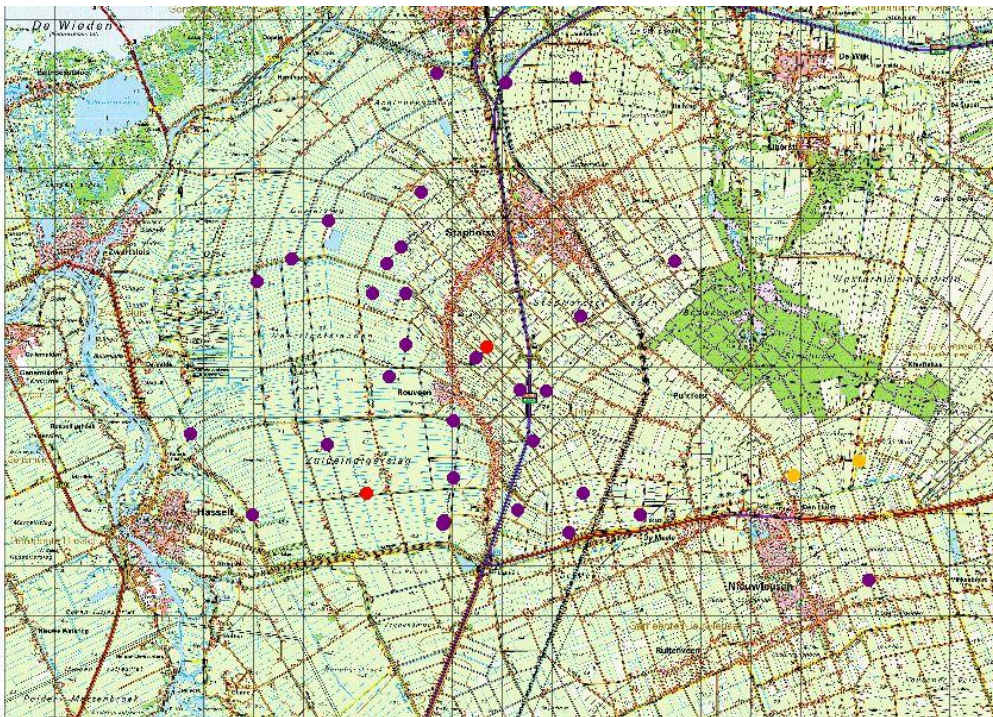
Figuur 6 Broedsucces van de Steenuil 1988-2008.

Torenvalk

De Torenvalk komt voor in (half) open gebieden. In ons onderzoeksgebied is dat vooral westelijke van de Oude Rijksweg en oostelijk van de Rijksweg A28 (figuur 7). In dergelijke gebieden, maar ook boven de berm van (snel)wegen kun je deze prachtige roofvogel regelmatig zien 'bidden' of zweven. De wijze waarop de Torenvalk zijn prooidieren opspooort en vervolgens bemachtigd is een boeiend verhaal apart. Met behulp van een camera en een raster voor de lens heeft men vastgesteld dat de Torenvalk in staat is om ook bij sterke tegenwind zijn kop op dezelfde plaats te houden terwijl wel het lichaam naar achteren beweegt. Dat betekent maar één ding, zijn nek wordt iets uitgerekt! Hierdoor is de valk in staat

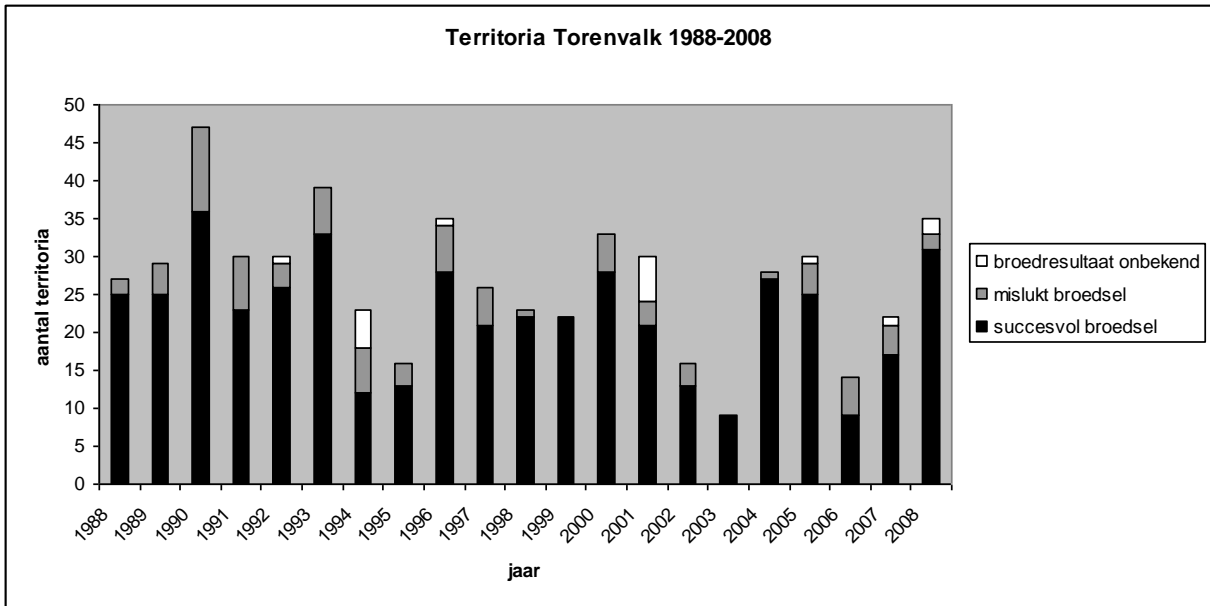
om zijn prooidier op de grond nauwlettend in het oog te houden. Hoe ruiger de berm als gevolg van het veranderend maai-beheer zijn, hoe meer prooidieren voor de Torenvalk beschikbaar komen. Het aantal door ons geplaatste nestkasten is in de loop der jaren gegroeid van 53 (1988) tot 93 (2008). Ook oude melkbussen kunnen prima als broedplaats voor deze soort dienen.

Figuur 7 Overzicht van broedgevallen van de Torenvalk in 2008

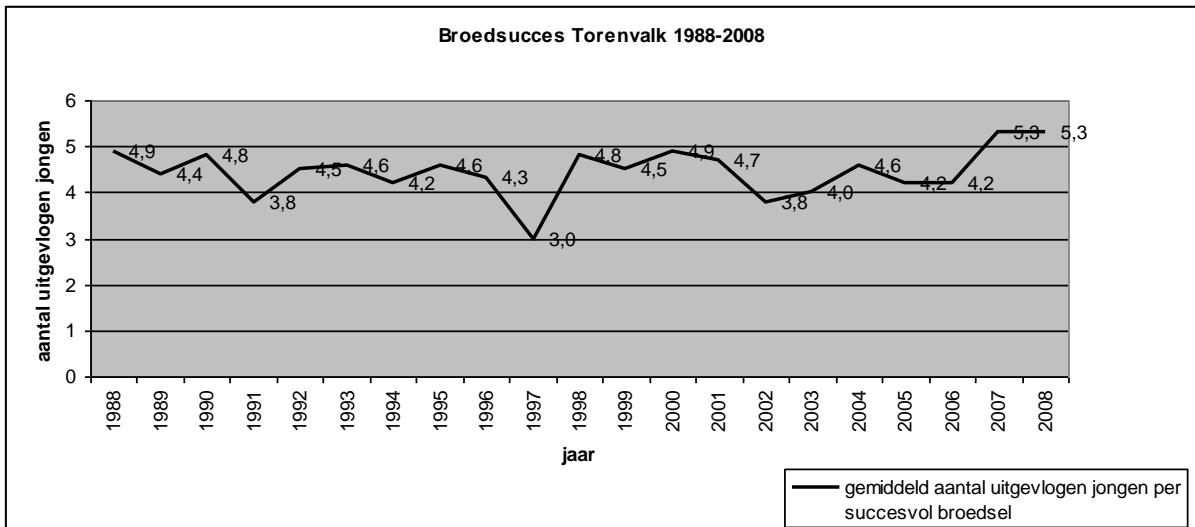
Afgelopen jaar was een goed jaar voor de Torenvalk in ons onderzoeksgebied. Van de maar liefst 35 broedgevallen kunnen er maar liefst 31 als succesvol aangemerkt worden (figuur 8). Van twee broedsels is het broedresultaat onduidelijk gebleven en twee broedsels mislukten.

Het zou interessant zijn om de verhouding tussen het aantal prooidieren en het broedsucces van de Torenvalk in ons gebied door de jaren heen te onderzoeken. Een dergelijk onderzoek is in polder Mastenbroek recentelijk wel uitgevoerd. Van het broedsucces van de Torenvalk in ons gebied hebben we een redelijk beeld. Ik weet niet of wij alsnog een goed inzicht kunnen krijgen in het aantal prooidieren door de jaren heen?

Figuur 8 Broedsels van de Torenvalk 1988-2008

Gemiddeld vlogen er in 2008 5,3 jongen per succesvol broedsel uit. Dat getal ligt boven het langjarig gemiddelde van 4,4 uitgevlogen jongen per succesvol broedsel (figuur 9).

Figuur 9 Broedsucces van de Torenvalk 1988-2008.

Namens de Werkgroep Roofvogels
Arnold Lassche